

Nr. 1 Pretul 30 cr.

1882:1

va

P 313/g

NOUA BIBLIOTECĂ
ROMÂNĂ.

Jan. 1. 1847-1855

LITERATURA

P313/g

Prețul unui număr 30 cruceri — 75 de bani.

Jurnal beletristic-literar.

Abonament pe un an fl. 7, pe un semestru fl. 3.60

Nr. 1.

Apare la 1 și 15 ale fiecărei luni.

Tomul II.

Amor în vécul crâncen.

Roman istoric de THEOCHAR ALEXI.

I.

Era în ziua de 7 Iunie a anului 1612.

Catedrala cea mare a Sașilor din Brașov, biserica cea neagră, cum i zice românii, gema de mulțimea désă, care se adunase în interiorul ei. Acéstă mulțime era compusă din magistratura orașului, din sutășii săi și din norodul întreg, cu drept de vot în decisiunile asupra salutei publice.

Membrii atât ai magistratului cât și ai instituțiunei de sutășii, precum în fine ai întregului norod cu drept de vot, erau luați numai și numai din neamul domnitor, erau luați din națiunea săsescă.

Să-i privim puțin mai de aproape pe antecedenti acelor ómenii, pe care suntem deprinși, noi cei de astăzi, a-i considera ca pe nisce ființe reci, ca pe nisce făpturi uriciose, egoiste, greuóie, cu un cuvânt, ca pe nisce ómenii, care nu presintă nici prin exteriorul, nici prin morala lor, cel mai mic indemn de un óre care interes.

Să-i privim déră.

Sașii cei de acum aproape trei sute de ani, nu erau ca și cei de astăzi, care par' că au păstrat numai defectele strămoșilor, perđând mai cu totul calitățile lor.

Chiar infățisarea Sașilor celor de acum trei sute de ani era cu totul alta, era cu mult mai atrăgătoare de cât aspectul Flónderilor noștri de astăzi.

Sașii bătrâni purtau un costum național, compus din un suman lung de damast de colórea roșiă pentru nobili, ér cafeniă pentru burghezi și albastră pentru prostime. Nobilii aveau nasturi de aur și găitane de

fir de aur, un brúu tot de aur, ér de pe umeri li-atârna, legată cu o cheiátóre de găitan de aur o șubă albastră cu blană de samur și cu mâneci lungi, care mai că măturau pământul. Lângă mâneci în dreptul umerilor, șuba era despictată și prin aceste crepături își scoteau ei brațele lor, ér mânecile bálăcăneau góle prin aer. Ei, adică nobili erau încălțați cu cisme galbene, care aveau un cioc lung, întors în sus. Itariii, pe cât se puteau vedea, erau de postav cafeniu.

În mâna stângă țineau câte o căciulă înaltă de samur, împodobită cu un moț de pene de cocostirc.

Așa era îmbrăcăminte nobililor, ér burgheșii de rând aveau în loc de aur, argint, prostimea însă găitane de lână, fabricate de locuitorii români din suburbii Scheiu.

Portul săsesc de pe atunci, după cum vedem, era dar cu mult mai pitoresc, mai expresiv de cât costumul Sașilor de astăzi. Căci compatrioții noștri de viță flóndrică, imitând astăzi modelele parisiane, dar nu pe cele corente, ci pe cele vechi de óce până cincispredece ani, presintă astfel un aspect ridicol, față cu ceilalți ómenii care urméză mai de aproape prescripțiunile reginei capriciose, numită modă.

Acum după ce am scrutat destul de aménunt îmbrăcăminte acestor ómenii, să ne interesăm și de scopul adunării lor. Cu tóte că se aflau în biserică, să vedea că nu veniseră acolo pentru a asista la un serviciu divin, după cum veți fi înțeles chiar de la început, de vreme ce vă spuseseam că mulțimea era agitată, un epitet cu totul contrar, pentru o adunare venită a asculta cuvintele păstorului lor duhovnicesc.

Er decă această mulțime nu se adunase în biserică pentru a se închina, apoi atunci trebuie să îi fi strins o pricină de importanță extraordinară, de își aleseseră tocmăi lăcașul lui Dumnezeu pentru întâlnirea lor.

În adevăr, chiar prin timpurile de pe atunci, unde evenimentele resvrătitoare erau mai dese, erau am putea dice la ordinea țilei, chiar pe atunci unde pacea cetățeanului era tulburată, când de turci, când de unguri, când de români, unde dar omul era mai des chemat a-și exprima părerea sa asupra vr'unei hotăriri de luat, dicem chiar pe acele vremuri, o adunare profană în sfânta biserică era un lucru rar, și se întâmpla numai la ocaziuni foarte importante.

Dar să introducem pe cetitor în mijlocul acelei adunări și ascultând cu dînsul la vorbele acelor, în giurul cărora să strînsese un cerc mai mare de ascultători, să i tîlmăcim vorbele grăitorilor, să i tîlmăcim dicem, fiind-că discursurile se țineau în jargonul săsesc, pe care numai acela 'lă pôte înțelege, care a trăit din pruncie în mijlocul Șașilor. Dawid Weyrauch, județul Cohalmului? — astfel spunea unul dintre Domni de stat, Ioan Chrestels cu numele, — el și cu George Frank din Sibiu sunt trimiși de dieta din Sibiu pentru a ne îndupleca, ca să ne supunem voinței tiranului Bathori. Feriți-vă fraților de vorbele cele dulci ale județului, ferți-vă de aparințele de drept, cu care se va încerca el a vă impune, sprijinindu-se pe faptul, că ei ar fi solii unei adunări legitime, că ar fi solii dietei din Sibiu. Această dietă nu este de cât o uneltă a tiranului. Aduceți-vă a minte în ce mod Bathori a pus mîna pe acel nefericit oraș, și reprezentați-vă chinurile pe cari Sibienii trebuie să le îndure de când au ajuns sub pumnul principelui. —

— Bine dice Chrestels, — observă aici un cetățean, argăsitor de meserie și conducătorul „cehului“ cum să numea uniunea unei meseri, care în această calitate și în timp de resboiu avea rangul unui căpitan, — bine dice Chrestels — observă argăsitorul căpitan — să nu dăm ascultare acestor câini ci să facem cum va dice județul nostru Michail Weiss, Dumnezeu să-l ție. —

— Să trăiască județul nostru Michail Weiss — strigă de o dată mulțimea în acest moment, întorcându-și cu toții privirile spre altar, unde să ivise figura măreț a unui bărbat, ca de vr'o 41 de ani, adică noul ales județ al Brașovului Michail Weiss, care se urca acum în una din logele aședate împregiurul bisericii în apropierea altarului pentru trebuințele familiilor domnitore din oraș.

Ajungînd în una din aceste logi, puse de i se deschise lodurile grilate — care de obicei erau închise pentru ca să nu se vedă de norod vizitatorii lor — și întindînd mîmile sale d'asupra mulțimei în semn de tăcere, județul Michail Weiss începu cu o voce resumătoare:

— Cetățenilor Brașoveni, voi locuitorii liberi ai

unui oraș liber și autonom, aflați, că principele Gabriil Bathori, de care noi, după lungi sfătuirii și după crunte îndurări am găsit cu cale a ne lăpêda, și a supune dreptele noastre plîngerii suzeranului nostru Sultanului de la Țaligrad, aflați că acest principe a intrunit în Sibiu o dietă de la care a cerut, ca întréga țeră a Ardealului să vine asupra noastră, și să ne supună voinței sale. Dieta însă nu i-a incuviințat această cerere, ci s'a invoit numai ca să ne trimetă două solii, care să ne înduplece a ne supune și noi voinței lui Bathori, călcătorului de legi.

Pentru ca să nu ni se impute noue, care suntem aleși a conduce afacerile acestui oraș liber, să nu ni să impute, că am hotărît cu ușurință asupra sorții orașului, am aflat cu cale să vă adunăm pe toți în acest sfânt lăcaș, ca să auziți cu însuși urechile vîstre ceea ce are a vă spune solii dietei din Sibiu și auzind să hotărîți voi însive asupra propozițiilor acestor solii, pe care îi vom introduce îndată aici, pentru ca să-și implinescă misiunea lor.

Mai nainte trebuie însă să vă spun, că tot o dată cu acești solii, a sosit și un trimis de la înălțatul nostru suzeran, de la sultanul din Țaligrad cu o poruncă prin care ni se dice, ca să ne lăpêdam de Bathori, și să ne împotrivim lui din tôte puterile noastre, căci sultanul este hotărît a stîrpi din rădăcină un pom care nu rodesce de cât fructe rele și amare. —

— Să trăiască, — strigă éraš mulțimea acum, când mărețul județ terminând cuvîntarea sa, se întorse pentru a da porunca ca să se introducă solii dietei, care așteptau în paraclis momentul pentru a-și încerca elocuența lor asupra acestei mulțimi care, după cum sciau și înțelegeau prea bine, nu era dispusă în favorul lor.

Dawid Weyrauch și cu soțul său George Frank înaintară amîndouă cu capul ridicat în mijlocul desimeii și se urcară într'una din acele logi din care Dawid Weyrauch județul isteț al Cohalmului ținu următorea cuvîntare cătră norod:

— Iubiți cetățeni ai liberului și renunitului oraș Brașov, vă aduc din partea domnitorului nostru Gavriil, precum și din partea magnaților săi și a norodului său adunat în dietă la Sibiu în 15 Mai, vă aduc sănătate la toți de față și vă rog a da ascultare vorbelor mele și a urma după sfatul meu, care se bizuie nu numai pe voința domnitorului nostru, dar și pe dorința întregii națiuni.

Abia patru ani au trecut de când țera a ales și a instalat pe Măria sa Gavriil Bathori în 29 Martie a anului 1608 de principe în capitala noastră Cluș. Ce este drept, până acum nu ni s'a arêtat nici nouă nici vouă ca milostiv, dar de vreme ce a devenit stăpînitorul nostru legal, de vreme ce i-am jurat credință, chiar eugetul nostru de ómenî cinstiți, de ómenî care nici o dată nu și-au călcat jurămîntul lor, ne silesce a-i păstra credința pe care i-am făgăduit.

Apoi chiar decă am merge până intru atîta, ca

să dicem. că greșelile ce a făcut Măria sa Domnitorul față cu noi, ne deslégă de jurământ, chiar decât am voi să dăm credință unei asemenea chibzueli cu totul greșite și nevrednice de un bărbat de onoare, chiar, dic, decât am voi să ne rēdimăm pe asemenea năluciri, ar trebui să mai luăm în băgare de sēmă, că un domnitor, fiă cât de tiranic, un domnitor care intrunesc în mâinile sale o putere precum intrunesc Gabori cu ajutorul Haiducilor, acelei miliței de a cărei cruđime cred că ați auđit și voi, dic că un domnitor cât de tiranic nu ne va face nici odată un rēu atât de mare decât ne vom pleca lui, ca atunci când ne vom împotrivi poruncilor sale.

Noi cești laltă am chibzuit astfel și după această chibzuelă ne-am și purtat.

Nu voi să dic că ne simțim cu totul bine, ba cu privire la frații noștri Sibieni, nici nu pot să dic un asemenea cuvēt că-cī ar fi nedrept. Tōtă lumea cunōsce suferințele la care a fost supuși un ore care timp, dar a trecut și acesta și acum sunt aprōpe mulțamiți cu starea lor.

Suferințele Sibienilor, cari s'au supus, încă n'au fost atâtea de mari ca suferințele vōstre de când vă împotriviți alesului domnitor.

V'ați bizuit pe Români și ce folos ați avut, vedeți prea bine că n'ați avut nici cea mai mică ușurință. Români bătură pe Bathori, asta-i drept, dar el totuș putu să se întōrce în țera Bârsii, ba mai aduse cu sine încă și o oște de Turci și de Tătari.

Aduceți-vē a minte de perderile crâncene pe care le ați suferit acum un an, vedeți că suburbiile vōstre și satele de prin pregiur au remas prada vāpaielor consumătoare.

Sciți că în singurul sat Vulcan au ars 250 suflete în castel.

Er decât ați scăpat de Turci și Tătari, atunci mulțamiți județului vostru și vorbelor sale dulci, însă nu credeți că tot de-a-una veți isbuti a depărta pe vrășmașul cu graiul, fiă chiar și al iubitului nostru Weiss.

Aflați că decât ne vom întōrce noi acum fără ispravă, tōtă țera până și noi Sași de prin orașele cele lalte ne vom scula asupra vōstră, căci așa s'a hotărit în dieta de la Sibiu.

Luafi-vē dar bine sama și spuneți-mi apoi hotărira vōstră pe care o voi aștepta a casă la județul vostru.

Am vorbit.

O mică tăcere se făcu după aceste cuvinte rostite de Weyrauch cu o voce blândă dar pătrunđătoare.

Județul Michail Weiss observase cu ochi încernat efectul funest produs prin discursul lui Weyrauch asupra celei mai mare părți dintre ascultători.

El acum avea datoria de a conduce pe oșpeții săi a casă la sine, nu putea dară să cuvinteze, după cum ar fi dorit, pentru a repara prin graiul său, rēul produs de istețul județ din Cohalm.

Weiss însă era un om prea eminent pentru a aștepta de la buna întimplare cirmuirea evenimentelor, ci se silea tot de-una a exercita prin sieși său prin confidenții săi o influență decisivă asupra cursului istorii.

Și astă dată nu părăsi biserica cu Weyrauch și cu cel lalt sol fără de a fi provocat printr'un semn caracteristic, pe confidentul său Chrestels, ca să împărăștie prin o cuvētare, ideile neproprice, care acum după discursul lui Weyrauch pluteau d'asupra adunării.

Chrestels înțelese semnul ce i făcuse Weiss, și urcându-se într'o logiă își făcu datoria vorbind astfel:

Iubiților. O adincă tristeță îmi cuprinde inima vedēnd până unde a putut să ajungă un bărbat din neamul nostru și încă un bărbat chiebat la una din cele mai inalte funcțiuni printre noi.

Da, vorbesc de județul Weyrauch, căci el este acela pe care lū plâng. Au nu este de plâns un om, care după atâtea suferințe ale neamului său mai este în stare a sluji pe pricinătorul acelor suferințe în felul precum îl slujesce Weyrauch pe tiranul Bathori.

Trist lucru când un bărbat a căđut la treapta unei asemenea injosiri.

Weyrauch nu s'a rușinat a ne aduce a minte chiar și de cruđimile lui Bathori, pentru a ne îndupleca la supunere. Inse pe aceste cruđimi ni le au amintit precum i se potrivea lui, dar nu precum s'au petrecut în adevēr.

Ingăduiți-mē să vă spun eu acum de aici cea ce sciți tot atât de bine ca și mine, cea ce trebuie să aflați de mi și mi de ori, pentru ca nu cumva să vă rătăciți și să apucați pe calea primejdiei pe care voiesce să vă împingă dușmanii vostri.

Să vă pomenesc de a rîndul și pe scurt tōte nelegiuirile acestui dis principe, acestui Gavriil Bathori.

Nici o dată nu s'a desamăgit n'ai amar un popor în privința alesului seu precum ne desamăgirăm noi în privința lui Bathori. Din un bărbat inimos el deveni o fēră sēlbatică, un vițios, un nerușinat, călcând cu picerile până și cea mai mică urmă de bună-cuviință, o făptură care a pătat tronul princiar, care a nesocotit legile, și-a bătut joc de constituțiune și de dreptul gintelor și care mai cu sēmă a sdrobit tōte drepturile nōstre, a sfășiat drepturile Sașilor. Pentru a ne invrăjbi și cu vecinii noștri cu Muntenia și cu Moldova alese soli dintre ai noștri și îi trimise că să anunțe voivođilor acestor țeri intențiunea sa de a rupe tractale esistente. Dar alta.

Nici o femeia, chiar cea mai nobilă, nu este sigură dinaintea lui. Reutatea sa este atât de mare în cât chiar și națiunea sa s'a sculat asupra sa. Aduceți-vē a minte de Stefan Kendi, Pancratiu Lemneyei și de trei frați Kornis cari juraseră să rēpună pe acest tiran, un fapt dovedit prin sângerousul act cu care se sfirși. Voi să vă vorbesc de decapitarea lui Baltasar Kornis săvırșită acum doi ani în ziua de 11 Iulie în piața Clușului.

Sciți că ambii împărați, adică atât acela al imperiului Roman de la Viena, cât și cel otoman de la Constantinopol i au trimis porunca să nu prăpădescă țera sa.

Afla-voiu oare altă dovadă mai bună pentru caracterizarea acestui om de cât faptul că simburile armatei sale este compus din Haiduci, din aceste fere selbatice sub cari am suferit atât de mult pe vremurile generalului Basta.

Dar aceste sunt rele generale, sunt rele de care toate națiunile țerei suferă de o potrivă.

Ce să dicem însă noi Sașii asupra cărora Gavriil Bathori a întors urgia sa cea mai mare. Întrebați pe Sibienii, însă pe Sibienii cari nu au ajuns ca solul Frank a fi instrumentul tiranului.

Dar vă pot spune și eu.

Nu sunt încă doi ani, era în 17 Decembrie 1610 când Bathori convocând o dietă la Guruslău, apărură acolo cu o oște de 20,000 omeni. Sibienii îi eșiră înainte până la Guruslău! cu cea mai mare cuvioșie, pentru a-l primi ca pe un părinte al țerei, pe când el în sînul său celspуреat nutrea planurile cele mai diabolice, pe care le și execută.

Puse să meargă înaintea sa o mulțime de care acoperite, care ca și faimosul cal troian, era plină de ostași înarmați. Pe aceste care le trimise să intre în Sibiu, ér Sibienii speriați de mulțimea lor voriră să închidă porțile, însă fură opriți prin strigarea, că principele ar fi încă în urmă....

Bathori isbuti astfel să intre cu o ceta puternică, mai numerosă de cât luptătorii Sibienii, închise toate porțile, puse pretutindenți străji din ostașii săi, și ceru a doua zi de la magistratul îngrozit cheile orașului.

Trei zile se ospăta principele în batjocura moralității și-a bunei cuviințe.

Er la 17 Decembrie când se întruni dieta, Bathori invinovați pe Sibienii, că ar fi fost înțeleși cu dușmanul, cu Radul voevodele României și isbuti prin uneltirile sale diabolice a provoca din partea dietei o mulțămintă pentru clemența sa.

Dar în 19 Decembrie toboșarii publicară pe străzile Sibiului porunca tiranului, cerend că toți Sibienii să predea armele lor, sub pedepsă de a li să lua cu mâna călăului.

Tote armele fură deci adunate și puse grămadă în piața mică de unde se împărțiră printre haiduci, ér restul se puse în depozitele princiare. Cu pierderea armelor și curagiul bărbatului este pierdut!

Sibienilor li se luară toate cărțile, toate documentele prețioase; magistratul și sutășii, se puseră la închisore în edificiul sfatului, unde se astupară cu zid toate ferestrele și numai după îndelungatele rugăciuni ale universității săsesei fură sloboziți din trista temniță, după ce li se storse suma de 52,000 fiorini. Chiar cele mai nobile femei și cele mai de frunte cetățene se arestară pentru a le lua prin grăză toate secele și obiectele de preț. În fine tiranul Bathori porunci de

a se isgoni toți cetățenii fără milă în mijlocul iernei din casele lor și din oraș, și fură parasiți în voia fomei și a timpului rău. Opri numai femeile care i plăcea și din toți meseriașii numai un număr de 90, de cari nu se puteau lipsi el și curtea sa. Casele golite Bathori le dete în dar partizanilor și amicilor săi, decă un Bathori mai pôte avea amici. Eță sörtea de care fură loviți frații nostri Sibienii.

Județul Weyrauch avu îndrăsnela de a ne spune, că Sibienii care s'au plecat lui Bathori, ceia ce este minciună, căci ei nu se plecară ci fură înșelați de el, spune că Sibienii n'au suferit atât de cruđimea lor, pe cât am suferit noi prin nesupunerea noastră.

Minciună grozavă. Dar fiă chiar adevăr. Noi omeni liberi, noi Sași, noi Brașovenii nu voim să plecăm capetele noastre sub biciul tiranului, ci mai bine suferim mörtea sub paloșul vrășmașului cu fruntea mändră și nălțată.

Să trăiescă odrazdele viteze, și mörte tiranilor.

— Mörte tiranilor și peire — cu acest strigăt înfiorător, bărbații indarjiți prin cuvântarea lui Chrestels, care li reamintise suferințete Sibienilor cu colori atât de viue, să imprăștiară din biserică, bijbăind prin stradele orașului în cete care mai mari, care mai mici, vorbind, desbătend, strigand și amenințand. Resuna orașul de strigătele mulțimei, ér tîmpa, acel munte maiestuos care mărginesce orașul despre răsărit, repeta cu ecoul său câte un strigăt mai pătrundător.

O ceta mai mică dar alésă își îndreptă pașii săi către casele argășitorului căpitan, de care vorbisem deja pe când am introdus pe cetitorii noștri în catedrală, și care ședea, ca toți argășitorii pe atunci, în ulița neğră numită în zilele noastre pe romănesce și ulița săcuiésă.

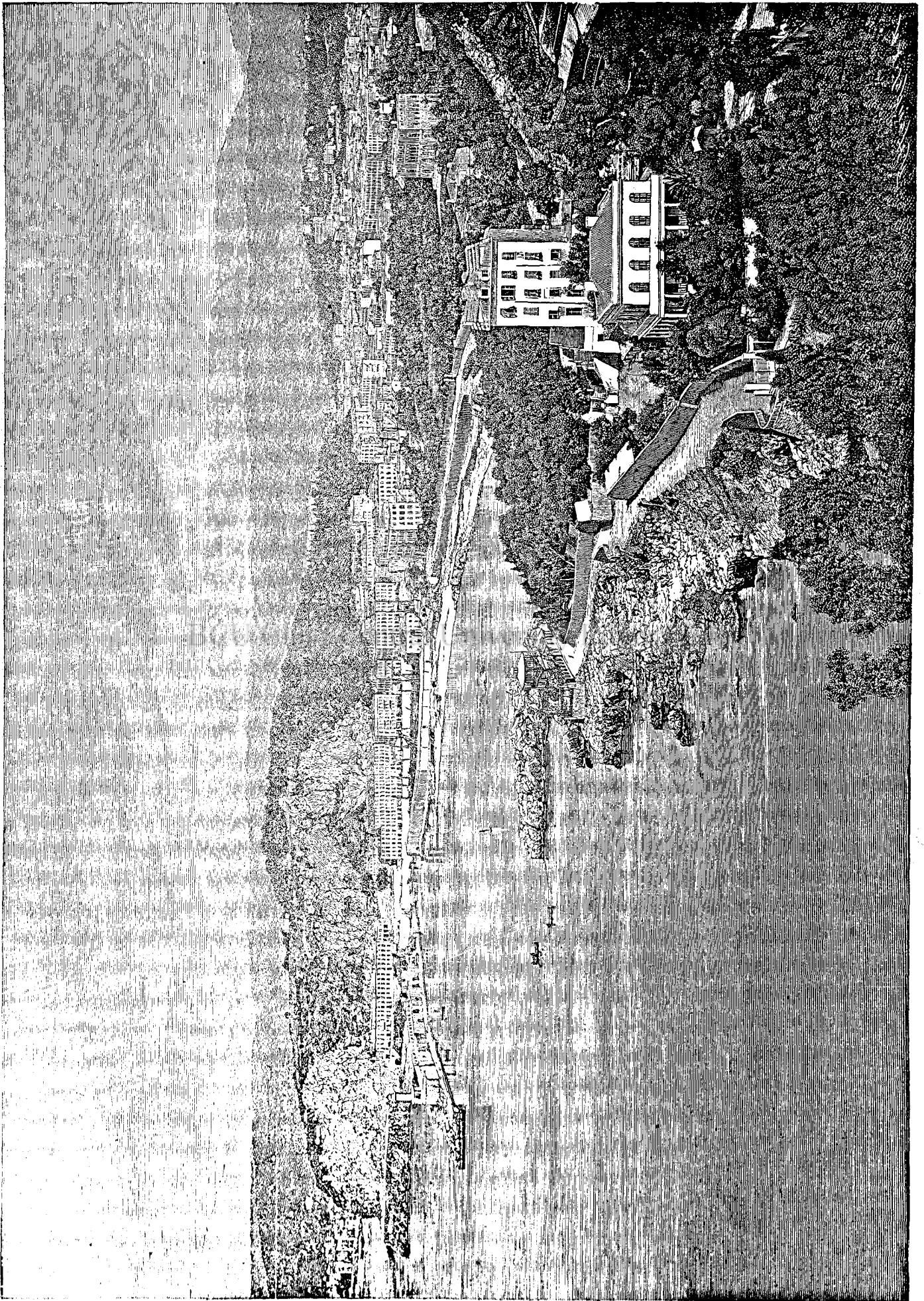
II.

Casele lui Christian Șenketer erau apröpe de bastiunea argășitorilor, adică la capetul uliței lângă zidurile orașului, căci pe acel timp nu se zidise încă nici chiar porța, care s'a dărimat în anul 1873, și ulița neğră era infundată spre țigăniă, precum este infundată chiar și până în ziua de astăzi ulița funarilor.

Cine cunösce Brașovul mai de apröpe va sci unde s'a aflat casele acestui celmester, adică casele lui Christian Șenketer, decă i voi spune că astăzi stă cam tot pe locul acela Hotelul Union.

Și acum 250 și mai bine de ani ca și astăzi, acel loc, seu mai bine dis casele care steteau pe acel loc aveau privilegiul de a vedea în lăintrul lor omeni veseli, ospätend și golind adese ori ulciörele lor. Ulciöre deșu căci pe timpurile acelea vinul nu să bea din pahare ci din ulciöre sdravene de cositor cuprindend mai bine de 2½ litri maul.

Să nu credeți însă cumva că în casele celmeșterului Christian Șenketer s'ar fi aflat ceia ce numim noi astăzi o cîrcimă. Nu, nici de cum. (Va urma.)

La mormântul lui I. Al. Lăpădat

(născut 1845. † 25 Martie st. v. 1878).

Omenirea tristă a perdut în tine
O comoră scumpă, un isvor de bine,
Patria un rașin, noi un frățior,
Copilașii tineri fericirea lor.

Alexandru „Doine și lăcrămiore.”

I.

În lume toate sunt trecătoare, țice filosoful rustic. Nimic nu este etern afară de legile naturii, țice filosoful naturalist. Nimic nu este etern afară de D-șeire, țice teologul.

Și când cităm aceste reflexiuni ne vine a crede că toți au dreptate, șeu pôte nici unul. Ca să ne explicăm părerea noastră care la mulți pôte că le va cădea curiosă și rară în felul ei, am trebui să ne băgăm pe un teren spinos, pe terenul filosofiei, am trebui să facem explicări despre etern și despre eternitate, despre toate părerile diferitelor școle filosofice, am trebui să definim aceste cuvinte și a le deosebi de frații lor nemuritor și nemurire, dar' ne temem să nu o pățim iață cu reprezentanții papei de pe la noi.

În natură toate sunt trecătoare. Acesta este un adevăr necontestabil. Omenii ca și toate celelalte ființe și ca tot ce este alcătuit din materie, au destinațiunea să piară, să se petrecă șeu — vorbind în spiritul filosofiei naturii — să-și schimbe forma. Totul ce se repörtă la partea fizică a lumii este supus perirei. Nu tot așa se întâmplă cu lumea spirituală, cu acele lucrări care ridică pe om în seria ființelor naturale și-l pun pe tronul domniei din natură. Meritele câștigate pentru omenime pe terenul științei, a literaturii, a virtuții sunt acei factori puternici care trec pe om peste puntea perirei și-l conduc în o grădină frumoasă numită grădina nemuririi. Dar fie-care om pôte ajunge în acest rai ideal al omenimei.

Merite, iacă ără un cuvânt ce ne dă de lucru, un cuvânt la care trebuie să ne oprim nițel și pentru care trebuie să mai sacrificăm câteva observări.

Nu toți oamenii au aceleași concepte despre cuvântul merit, om meritat, cu merite, om mare etc. Nu arare-orî auzim vorbindu-se despre oameni care au ajuns la posturi însemnate în societatea noastră, cum-că sunt prea meritați, plini de merite, etc. și când cauți după acele merite mari pentru societate, pentru omenime, nu le afli nici cu lampa lui Diogenes. —

Altă dată ni-se presintă altul cu peptul încărcat de decorații și orduri. Lumea naivă, cum este de regulă, nu cruță nimic din tămăia numărând meritele și calificându-le după numărul ordurilor, fără a cerceta pe ce cale șeu și pentru ce fapte meritoșe s'au câștigat acelea.

Al treilea ni-se presintă cu titule de nobleță, al patrulea cu titule de averi și așa mai departe. Societatea noastră nici până astăzi nu-i emancipată de acele prejudețe de a vedea în baroni, conți și principii alte ființe mai scumpe și mai — meritate de cât alii oameni, asemenea nu este desbrăcată de acele interese vulgare care o fac adorătoare de averi și a clasifica meritele șeu faptele oamenilor după cheia de avere. Omul se vede a fi de la firea lui înclinat spre egoism materialistic. O faptă neînsemnată materială, un present, o donațiune șeu o fundațiune de câteva sute de fiorini în ochii lui este un merit cu mult mai mare, de cât ori ce altă lucrare spiri-

tuală fiă acea ori cât de eminentă, ori cât de valoroșă, fie chiar o invențiune pe un teren de știință care pusă în serviciul omenimei întregi o pôte ajuta și o pôte face să profite în decurs de timp milioane șeu miliarde.

Va înțelege dar ori cine cum-că noi nu putem reprezenta aceste păreri în privința conceptului de merit, meritat etc.

După a noastră părere oamenilor în adevăr mari și meritați nu se pôte pune condiția de a îmbrăca cele mai înalte funcțiuni de stat șeu de cler etc. — nici de a purta peptul plin de stele, nici de a fi ajuns baron, conte — principe șeu milionar. Notele esențiale ce trebuie să le aibă un om mare șeu meritat sunt după noi o minte mare și inteligentă, o inimă nobilă, o activitate neobosită și un caracter firm, având mintea și inima neîntrerupt pusă în serviciul societății în care se află și a omenimei întregi. Un astfel de om va produce în cele mai multe cazuri mai mari și mai foloșitoare fapte pentru societate, pentru nēmul șeu, pentru omenime și pentru civilizațiune de cât cel mai mare beliduce șeu cel mai mare diplomat. Este lucru firesc cum-că faptele celui dintăi nu se cunosc în timp așa scurt ca a celor din urmă, și de aceea lumea contimpurană trece preste ele fără nici un scrupul la ordinea țilei, ma adese ori se splendează în loc de remunerare șeu recunoștință persecuțiunii, ba de multe ori închisorii și zăvora de fer șeu rug, precum o șcim această din istoria popoarelor. Abia după câteva generațiuni șeu chiar după câți-va seclii, după ce au încetat preocupățiunile și pasiunile momentului, abia numai după ce se face mai multă lumină, încep oamenii a recunoșce și a apreția adevăratele merite și încep a le da tributul de recunoștință.

Recunoștință și stimă față de oamenii cei meritați este una din cele mai frumoșe virtuți ale unui popor. Cultivarea acestora ne dă tot de-una pre adevăratul grădător al culturii unui popor.

Cu cât se arată un popor mai mulțămitor, cu mai mare pietate și recunoștință față de oamenii șei în adevăr meritați cu atăta își dă un testimoniu de o cultură mai înaltă. Despre această ne convingem din istoria trecutului și a prezentului.

Națiunea română încă este datore să se arate recunoșcătoare față de toți acei fii cari au făcut sacrificii la altariul ei, cari au contribuit cât de puțin la modestul edificiu al viitorului ei. O națiune care nu face această este ingrătă. Apoi o națiune ingrătă nu merită să aibă bărbați de merite, nu merită nici un viitor.

II.

După ce am făcut această introducere venim să facem pomenire de un bărbat decedat în anul 1878, despre un bărbat pre care l'am perdut în cea mai frumoșă vârstă a vieții și a activității sale — un bărbat de la care națiunea română aștepta multe bune, aștepta se contribuie ca dascal la

crescerea tinerimei, viitoriul ei, ér literatura română aștepta cele mai frumoșe și mai bogate róde literarie.

Perderea decedatului dr. I. Al. Lăpădat, care a produs un gol în pleiada literatorilor români, este cu atât mai simțită pentru că în zilele noastre nu întâlnim adese ori bărbați ca Lăpădat. Lăpădat a fost una dintre raritățile generațiunii nouă, un bărbat care a intrunit fericesce un talent eminent și productiv, un spirit ager și serios, o judecată obiectivă, o inimă nobilă, o modestiă esemplară, un model de credință și cunoștințe frumoșe. Dar preste toate acestea, cutez a susține, în Lăpădat a culminat simțul național oțelit și nutrit cu cele mai nobile și mai frumoșe aspirațiuni ce cultiva din toate puterile și neîntrerupt pentru românism.

Cel ce a cetit poesiele, novelele și celelalte produse ale inspirațiunii musei sale va cunoște destul de bine ideile, credințele și aspirațiunile de care era condus. Preste tot locul întâlnim în lucrările sale cele mai frumoșe buchete de simțiminte românesce și mărgăritarie de cel mai înalt patriotism, preste tot locul ne delectăm și ne încălțim la credința ce o avea în nemortalitatea și viitoriul neamului românesc însoțită de un mare foc de iubire ce era consacrată națiunii și tuturor intereselor acesteia.

Viitorul României îl vede mântuit prin promovarea concordiei și a Unirei Românilor pe toate terenele dar cu deosebire pe terenul înaintării științelor, dar a științelor românesce precum și a literaturii române. Unirea pe toate terenele: pe terenul literar, de științe, de credințe și pe terenul de fapte era crezul său.

... unirea și frăția
 Dau putere cresc tăria,
 Din pitic fac uriaș.
 Prin unire vom fi 'n lume
 După fapte, drept și nume
 Ai străbunilor urmași. —

Literatura o iubea cu fanatism, o cultiva cu un zel escesiv, cu o dillgincă ce i-a costat în urmă viața.

Însă Lăpădat nu era ca alți mulți poeți și literatori moderni său diletanți de literatură cari cu cele mai mici și slabe încercări ies la publicitate, său cari au mania de a scrie mult fără a reflecta la fond, la calitatea celor scrise, său cari au ambiția nenorocită de a figura numai de o dată, ca din o mașină, de poeți, noveliști fără a-și fi cumpănit bine mai înainte produsele lor.

Lăpădat nu scria din ambiția de a fi literator ci numai din ambiția de a fi contribuit și dinsul cât de puțin la edificiul literaturii române. De aceea totul ce scria făcea cu reflexiune la valoarea intrinsecă, ér nu la volumine, cu reflexiune la conținut, la fond. Înainte de a păși la publicitate ori-ce lucrare o censura dinsul singur, și era în adevăr cel mai sever și neindurat critic. Multe încercări, cu cari alții ar fi pășit în publicitate cu vârvă și mândrie. Lăpădat după analizări critice le-a predat flacărei focului pentru-că nu voia să învațescă literatura română de cât cu produse bune. Și bine făcea pentru-că bunătatea unei literaturi nu constă în mulțimea operelor literarie ci în valoarea lor din lăuntru. Mai bine este a avea o literatură modestă cu privire la numărul opurilor, însă acestea se fie de o valoare însemnată, să fie acceptate și

recunoscute de către cea mai severă critică de product bun și de preț.

Însă astă dată nu vom tracta despre Lăpădat ca om de litere, nu vom analiza creațiunile lirei sale cari reclamă un studiu mai mare. Ne marginim a spune numai cum-că lucrările lui literare de și mici după număr însă mari după valoare, i-au asecurat o frumoșă pagină în istoria literaturii române.

Considerațiunile mele de astă dată se referesc numai la individualitatea lui ca Român așa precum l'am cunoscut atât în persoană cât și din corespondințe. Facem acesta cu acea dorință ferbinte ca amicii și colegii d-sale, câți se mai află la viață se facă asemenea, să descrie, să publice tot ce știu despre Lăpădat, ca așa să transpunem în acest mod posterității tot materialul din care să pótă forma, la timpul său, adevăratul portret a lui Lăpădat și din care să se pótă cunoște în întregitatea sa.

Serios, modest, blând și tăcut cum era atunci când vorbea despre literatură și știință și cu deosebire despre cauzele ce ating directe și indirecte prosperitatea poporului și a viitorului acestuia, vorbea cu un adevărat entusiasm ce-i trada convingerile, credințele și principiile sale politice-naționale.

În toamna anului 1868 se întorcea din București de unde căpătase o bursă de la societatea Transilvanii și călătoria prin Viena la Paris. Nu vom uita nici când focul, însuflețirea și entusiasmul cu care vorbea despre România, despre bărbații și despre politica ei. Despre I. Brăteanu și M. Cogălniceanu pe cari i-a auzit vorbind în camera română, vorbea cu un adevărat cult — nu avea destule cuvinte de a le lauda elocința, talentul și a le admira patriotismul. —

»Nu ne-am mai întâlnit până în Iuliu 1871 când se întorcea dela Bruxelles unde, din cauza războiului între Germania și Franța și-a terminat studiile. Era în casa d-lui I. Vulcan redactorul Familiei, unde se afla și eruditul nostru filolog și istoric B. P. Hașdeu. Venia acasă pentru a ocupa postul de profesor la gimnaziul din Brașov. —

Nu numai frumoșele științe său tezaurul lui Lăpădat ce-l aducea din Franța și Belgia, dar ideile mărețe, sentimentele nobile, aspirațiunile înalte și principiile cele mai sănătoșe, cari pe toate voia să le plânteze în patria sa, în pământul său strămoșesc, pe care îl iubea atât de mult. Căci amorul și patria erau pentru dânsul capii cei mai scumpi, erau după propria-i mărturisire cele dintâi isvóre de inspirațiune poetică.

Ca toți tinerii binesimțitori se întorcea în patriă cu cele mai mărețe planuri de reforme și de progres. Decă ar fi putut, ar fi schimbat în un moment totă starea Românilor.

Ideile și voința de a schimba totul, de a regenera totul de a ridica poporul, de a-i promova instrucțiunea, de a-i ridica literatura și știința, cu un cuvânt de a-i aduce lumină pe toate căile, — erau mai puternice de cât propria lui putere.

Propusul lui firm era ca, întors în patriă să traducă în realitate toate ideile mărețe și planurile ce și le crease ca student pe când își petrecea viața în țeri culte între neamuri luminate, civilizate și înaintate departe pe calea progresului și a științii. Acesta este cel mai fericit period în viața unui om pentru că trăiesce numai cu idei sublime și cu concepte de planuri mărețe. Întrând însă în viața practică de o dată să lovesce de stâncă crudei realități. —

Astfel o păți și Lăpădat.

Incepu a cunoște viața în întreaga ei realitate, incepu a-i pipăi notele ce o caracterisează, a cunoște toate împrejurările triste ce fac-se stagneze atât de mult progresul la poporul român, incepu a cunoște mai bine omenii chemați să conducă națiunea pe calea progresului, a se convinge cum-că nu toți simțesc cu dinsul, nu toți cultivă aspirațiunile lui. S'a convins cum-că omenii de idei înalte și de principii sănătoase, de principii conducătoare la scop sunt nise fenomene rare. Neînțelegerile, personalitățile, interesele egoistice compuneau realitatea de care se lovi dânsul, erau acele cârlige cari țineau pe loc carul progresului național.

Nu este dară de mirat decât această golă și prosaică realitate i-a alungat ideile poetice și principiile nobile cu cari învățase a aprea lumea, nu este de mirat decât acuma adeseori îl găsim cu păreri pesimistice.

Iacă ce scria pe la 1876.

»Ah! D-le A... era de prisos să mi-o mai spuneți, căci bine știu eu cum e inteligența noastră. Până mai ești alata ești poporul nostru a fost mâncat de streini, acum e mâncat de noi. Advocații, funcționarii și clerul inteligent au pus la uitare cauza și sörtea acelui serman popor cu ale cărui sudori au ajuns să fie acea ce sunt astăzi. Vai nouă! perirea noastră e dintre noi, și cu atât e mai rușinosă. Ne-am certat ca și... pentru activitate și pasivitate, și am dat inamicilor răgaz să-și jöce mendrele; înaltul nostru cler se cęrtă pentru confesiune și guvernul chivernisește cum i place ambele noastre biserici precum și scölele ambelor confesiuni. Advocații nostri strigă naționalitate! patriotism! ęr când e la adecă nu-și vęd de cât de pungă. Ei sęrăcesc poporul pe care pretind a-l apăra. Țtă pajura ce-și înghite puii cu dragoste! În fine funcționarii... o Dumneșule, era mai bine să nu-i fi avut nici o dată!...

Sę ne oprim aci pentru a analiza puțin cele afirmate de Lăpădat.

La prima vedere se va dice: esagerare prea mare, pesimism. După ce se face însă o analiză mai de aproape după ce să culeg toate datele ce le știu din propria esperință cât și de la alții, apoi ęu trebuie să se dea dreptate vorbelor lui Lăpădat, trebuie să-i recunöcem că adevęrul a vorbit. Sę lăsăm cele ce privesc activitatea și pasivitatea ca să nu ni-se impute că facem politică. În urmă s'a făcut solidaritatea însă ni-se pare prea târziu.

Ce să ține de cler trebuie să recunöscă ori cine cum-că nu mai este acela ce a fost altădată și cu deosebire cel înalt. Sunt de acei păstori sufletesci cari jöcă așa precum îi flueră guvernul, alții sunt mai papă de cât papa, mai dogmatici de de cât Iesuiții. Atât le este de plin capul de dogme călitate și necălitate în cât n'au timp să se ocupe de interesele poporului. Serman popor! Și decât poporul lor concreșut ia singur inițiativa, arată necădurile, durerile și scăderile cele multe în urma cărora suferă atât de mult, decât poporul cutěză a să plänge la părinții lui sufletesci, organele năimite și inspirate de la acei părinți, mi-l apucă la greblă, mi-l înfruntă, mi-l dăscălesce, și totă rugarea să timbrěză de o mișcare nesănę-

tösă și necorectă.*) Altcum se purtau archiereii și clerul luminat altă dată în timpuri mai bętręne. Exemple de acestea triste avem și mai pröspęte. Nici nu le amintim la acest loc.

Apoi lucru firesc, cum-că clerul de la țeră încă este cam așa. Am scăpat de moralști, acuma avem teologi. Aceștia însă pe unele locuri s'au înmulțit atât de mult, în cât au început a intriga unul contra altuia, să corumpă și să demoralizeze poporul. Dacă ș'a căpętat o parochiă în scurtă vremeoesce să fie gazdă, căci pentru ce a învățat atât amar de carte, voesce să aibă trăsură și cai frumoși, haine elegante etc... și toate acestea de pe spatele bietului popor. Pentru a-vere mulți sunt în stare să facă ori ce, să trafice chiar interesele poporului. Înșe spre norocirea noastră aceste înșirate sunt numai casuri mai rari, care însă se îndesă cu timpul și ne temem să nu devină prea dese.

În ce privesce advocații noștri, Lăpădat a fost prea blând. Astăzi decât ar trăi ar fi mai aspru în judecată. —

Nici o clasă nu pöte să lucreze atât pentru neamul românesc ca clasa advocaților; interesele Românilor nime nu le pöte apăra așa bine ca advocații, pentru-că ei au științe, au și stare dar au capul lucrului: o stare neatęrnătoare de nimene. Acea ce este aristocrația la alte neamuri ar putę se fie la noi advocații.

Sunt mulți cari în adevęr și lucră, își fac datorința în modul cel mai cinstit. Dar durere, mai mulți sunt de aceia cari se servesc de popor pentru interese private, cari se gerěză de conducători ai poporului pentru a-lü folosi de instrument la căștigarea de averi. Ba unii sunt atât de pofitori de nu au nimic sacru. Am aușit cu urechile credeul de advocat, care sună: „În cauza de proces n'am frate, n'am soră, n'am tată, n'am mamă.“ Urměză morala. Pe cel ce te-a făcut om, îl poți improcesua, îi poți vinde în licitație tot ce are, îl poți băga la umbră, în pușcărie în semn de mulțămită, îl poți face cerșitor, numai să căștigi bani. O morală! morală! Multe am potea vorbi, multe am potea înșira, însă va fi destul.

Lăpădat n'a fost pesimist nici esagerat în părerea lui, ci a spus încă prea puțin.

De funcționari? nici că merită a mai vorbi. Poporul suferă mai mult acolo unde sunt funcționari regesci și de multe ori și neregesci Români. Funcționarii străini mai des dau poporului românesc rezoluții în limba românească, va să ęică lucră conform legei. Ai noștri, ferescă D-ęeu, bag sémă se tem se respecte legea. Apoi ca se aboneze o föie românească ori se susțină în un mod ori altul literatura română, nici poveste.

Cum-că nu sunt toți așa, o repetim, dar durere sunt mulți de acestia.

Altă dată scrisese Lăpădat așa:

„Am ajuns la mare cumpenă de perire. Ne-am ticăloșit atât de mult în cât am început să luăm în ris patria națiunea, patriotismul și alte idei, cari în alte țeri și la alte popore sunt considerate de sacre.“

*) Veđi pamfletul de d. Dr. Grama pin föia sa bisericescă din Blaș Nr. 3 1883 asupra memorandumului ce s'a înaintat episcopului Gherlei. O scriere mai obraznică rar se va afla.

„Ce mai rămâne de făcut? un nou partid politic, din tineri noi, cu un nou program. Asta este ideea mea. De cumva d-văstră v'ați putea împăca cu o astfel de idee, apoi vă rog să-mi scrieți. Vă voi da deslușiri mai detaiate. Dar' una vi-o spun dinainte, un astfel de partid nu l'ar forma de cât omeni tineri, necompromiși, nelipsiți de încrederea poporului. Înțeleg un astfel de partid cum a fost partidul tinerilor din România înainte de 1848.“

Sfirșesc pentru asta-dată.

Va fi destul să se potă face o iconă clară despre Lăpedat. Cetitoriu! Când vei trece prin Brașov, poți vei merge la adunarea generală a „Asociațiunii Transilvane,“ ce se va ținea în anul acesta la Brașov, — nu intrelăsa deci a pune o cunună la mormântul lui Lăpedat, căci, decă nu mai mult, această pomenire o merită!!!

Dr. A. P. Alexi.

Z R I N I

Tragedie în 5 acte de Teodor Körner

tradusă de

Arseniu Vlaicu.

PERSÓNELE:

Soliman cel Mare, împăratul turcesc.

Mehemed Socolovici, mare vizir.

Ibrahim, Beiler Bei de Natolia.

Ali Portuc, comandant suprem al artileriei.

Mustafa, pașa din Bosnia.

Levi, medicul lui Soliman.

Un mesager. Un Agă.

Nicolae, conțele de Zrini banul Croației, Dalmației și Slavoniei; Tavernic în Ungaria; comandant suprem în Sighet.

Eva, născută Rosenberg, soția sa.

Elena, fiica lor.

Gáspár Alapi

Volf Paprutovici

Péter Viláky

Lorenz Iurancic

Franz Serenk, camerierul lui Zrini.

Un țeran, un căpitan maghiar, alți căpitan și soldați maghiari. Turci.

Căpitan maghiari.

(Scena se petrece la 1566. Întâia jumătate a actului I. se petrece în Belgrad, după aceea parte înăuntru, parte în afară de fortăreța Sighet).

ACTUL I.

(O odaie în palatul marelui Sultan în Belgrad.)

Scena I.

Soliman (șede adâncit în cugete, cu capul rezimat pe mână în odaia dinainte.)

Levi (vine prin intrarea principală.)

Levi. M'ai poftit luminatul meu stăpân? — M'ai chemat, mare Sultan? — Sclavul așteptă și tremură de frică la semnul Domnului și stăpânului său. — (Apart.) Totuș încă nici un răspuns! (Tare.) Stăpâne și împărate! Értă pe servul credincios! — Ești bolnav? Dómne, ești bolnav D-ta.

Soliman. Și decă ași fi, tu nu-mi poți ajuta!

Levi. Totuși, luminate stăpâne, totuși! Incede-te în bătrânul serv! Decă poți cineva face acesta, eu o pot. Eu ți-am dat probe despre credința, cât și despre arta mea. De 40 ani se străcóră agerul meu ochiu cercetând și esaminând fazele vieții D-tale. Tot ce am învățat și am auzit de la maestrul esperți mai de de mult, ce mi-a făcut natura cunoscut, asupra D-tale am întrebuintat rezultatul întregii mele științe. Îți cunosc tótă firea D-tale, știu ce te ține încă în viață. — Viéta D-tale imi este mai scumpă de cât ființa întregii omenimii. Un erou și un împărat valorédă mai mult, ca ori ce popor de pe pământ.

Soliman. Te cunosc, cunosc credința ta și adesea am încercat arta ta; și tocmai de aceea am pus de te-au chemat. Vorbesc fără frică: Cât de departe e al vieții mele trist sfârșit? Arată-te, cum tot de-una te-am aflat, ca serv credincios, cu inimă deschisă! — Cât am să mai trăiesc? — Voiesc să știu adevărul! —

Levi. Stăpâne! Acastă mare întrebare o poți rezolva numai cel de sus.

Soliman. O nebulie a vițurilor omenesci! Vă laudați că cunoșteți a vieții intimă construcțiune, cea mai mică rotațiune a rôtelor și totuși nu știți cât are să mai mergă această mașinărie, nu știți când are să neceteze al rôtelor mers!

Levi. Ilustre Dómne! nu necinsti nobila artă! Acest hotar strimt a fost tras de D-șeu, și 'n a naturii mașinărie liniștită încă n'a pătruns al omenimei ochiu. Putem desluș imodul vieții, incolțirea, inflorirea, mórtea ei; spiritul mărginit însă se perde cu intristare în chaosul posibilităților posterioare, decă încercă să deslege seu să descopere marea cimilitură, pe care 16 secolii n'au încredințat'o nici unei urechi. — Pe cât îți pot spune eu este că: Tăria acestor nervi, acest foc care scéntează în eroicul D-tale ochiu și puternica vioiciune și inspirațiune a sufletului d-tale imi vestesc încă un an întreg, pe care ți l'a măsurat bunul D-șeu; totuși eu nu-l pot determina cu siguranță, căci numai un șarlatan se poate lauda cu asemenea artă. —

Soliman. Încă un an? — nu-i așa Levi?

Levi. Decă te vei cruța și nu vei curma de bună voiă cu o mână îndrăsnéță firele vieții d-tale precum și puterea d-tale, atunci bucuros ți-ași putea promite și 10 ani. Însă lucrul de frunte e că trebuie să te cruți! D-tale ți s'a acordat până la pragul bătrânețelor — cea ce D-șeu a dat numai la puțin Domnitorii — puterea, gloria, norocul, care se țin lanț după d-ta și pe deșupra o corónă de lauri verđi cu care să-ți incununezi pletele d-tale cele argintii. Acum odihnește-te marele meu erou și împărat! Te poți odihni pe victoriile d-tale cele strălucite. Dilele ce le mai ai de la D-șeu, puținul rest de timp, petrece-l la umbra rēcorósă a gloriei d-tale. Ț'a dat cerul mai mult ca o vieță omenescă. Ai trăit pentru vécie!

Soliman. Tac! bătrânule! — Tăcere! n'am voit să știu mai mult! Artă ta imi prevestesc 10 ani decă așiu voi

să mă îngrop într'o linisce mortală? Vięta mea e obicinuită cu faptele energice și astfel dór va mai putea suporta răsboiul încă un an cel puțin. Mai mult nu-mi trebuie! Poți merge! Du-te de chiamă pe Mehmed! —

Levi (să duce.)

Scena 2.

Soliman (singur.)

Eu sę mă cruț? — sę vęd scântea de putere, care mai licăresce în membrele mele eroice stingędu-se cu incetul într'o viętă neactivă și trândavă? — Când m'am suit pe tron, lumea intręgă tremura; acum sę tremure ęrăși căci trebuie să mor! Acęsta e sórtea cea frumósă croită eroului de ęei! Vermele sę nasce și după ce se calcă, nimic nu arată urma viętei sale; poporul își improspetęză în generațiunii tărăitoare misera sa esistență și cel de jos trece din viętă precum a și intrat fără a lăsa nici un lucru însemnat după sine. Inșe unde are sę vie un erou, un domnitor acolo strigă D-ęeu din instelatul firmament anunțând lumii pline de valuri că vięta s'a pregătit prin faptele sale. — Când inșe mórtea învinge pe cel victorios, atunci natura deștęptă miș de voci secrete și le poruncesece sę anunțe timpurilor, presimțemęntul sęu că Fenicele a cădut în flacări. — Eu simt, că am trăit pentru tóte timpurile și gloria mea o ánin de stele. — Dęcă ași fi singurul erou în timpul meu ași fi subjugat lumea intręgă, ași fi dat'o flacárilor; inșă ómeni mari au trăit și trăiesc în secolul meu și eroi mari mi s'au impotrivit. Dar nu mă pot numi favorizat de noroc, căci am rápit cu puterea din mânia lui ce voia sę refuze celui ce se ruga. — Ce a ridicat pe Alexandru cel Mare? Ce a ajutat Romanilor de au subjugat lumea? — Nici un împęrat Carol nu li s'a impotrivit lor; nici un La Vallet nu le-a rápit din mání victoria. — Carol! Carol! Sę nu fi fost tu, tótă Europa ar zăcea la picióarele mele! De acea te provoc la ultima luptă mare pe tine Austriá! — acum întăresce-ți drapelele; eroul Soliman vrea să sę stingă invingęnd! De pe murii cei dărimați ai Vienei voiu anunța și chiar în curęnd secolului legea mea și voiu spála în sângele fiilor tęi pata cea veche. — La arme! Germaniá! La arme! Adună-ți eroii tęi! Tu ai sę cađi pentru libertate, pentru D-ęeul tęu! Sę aștepte lumea că móre un erou și Viena sę-i ardă ca făclie de mórte!!

Scena 3.

Soliman, Mehmed Socolovici.

Mehmed. Înălțatul Domn și împęrat a ordonat să vie servul sęu și la semnul lui stau aci de față. Pentru ce m'ai chemat luminate Dómne?

Soliman. Sę dai porunca de erumpere, mare vizir! Timpul e prețios, decisiunea e luată; fapta cea nouă sęși ridice mânia sa cea puternică. Și coróna de lauri a unui împęrat sę vestejesce tot așa ca și a unui erou! — Am sę mai terminz trei lucruri și apoi mi-a succes cele mai grele. După acea puțin imi pasă dęcă decisiunea sórtei și lanțul finit al ęilelor mele imi vor refusa în mod malicios celelalte dorințe ale mele. — Templul a căruí temelie am pus'o în reședință trebuie să sę finescă: Tot asemenea să sę isprăvescă zidirea canalului, aceluí cap d'operă, care va face nemuritor numele meu și va anunța nepoșilor că, precum curcubeul străbate cu

indrásnelă váile cu arcurile sale tot asemenea, a aruncat eroul, al căruí nume 'l arată sórtea resbelelor asupra norocirei popórelor, făcędu-și drumul spre nemurire!

Mehmed. Dęcă nimic altă nu te légă de acęstă viętă umplută de strălucirea faptelor tale, atunci în curęnd ar plánga lumea după marele bărbat, pre care îl admira altădată în cercurile ei, căci a opta minune a lumii este gata. La măręta Moșea, cupolele vor fi în curęnd gata boltite și numai de câte va orí va mai răsări sórele până ce-ți va veni vestea că opul gigantic, mândrul apeduct s'a terminat. — Dar stăpáne care-i a treia dorință a ta? — Cred că nu-i un lucru de nimic care mărginesce dorința inimei tale! Inchipuesce-ți cel mai însemnat și temerar fapt eroic, până la a căruí indeplinire trebuie sę mai putrezescă miș de generațiunii. — Te-ai obicinuit cu furtunile sórtei, ai silit atențiunea norocului. Pune ca țintă imposibilul, căci timpul va onora tenacitatea și resoluțiunea ta și nu te abate din drumul victoriei, până ce nu vei fi căștigat și acęstă cunună de lauri.

Soliman. A treia a mea dorință e sfárimarea Vienei! Cu zidurile ei sę va surpa și drumul, care conduce semiluna prin victorii sângeróse în inima creștinătăței germane. Cu acęsta voi trece de bună voe din viață și voi deschide fiilor mei un drum strălucit. Secolul următor încă voesce fapte eroice. Ei vor mosceni lumea cucerită numai de jumătate, ęr cea laltă jumătate sę o cucerescă cu sabia lor. — Acum avem de a face cu Viena? Chiamă-mi pe șefii de armată ca să debatem purcederea cătră victorie, căci timpul care sbóră cere fapte grabnice.

Mehmed. Ei așteptă treserând în tindă semnalul împărătesc.

Soliman. Cu toți?

Mehmed. Mustafa din Bosnia, Ali Portuc și Ibrahim.

Soliman. Chiamă-i inlăuntru. Sunt nisce viteji esperți și incercați. În astfel de timpuri nu să numără voturile ci să cumpenesc după însemnătatea lor, numai cel tare spune un cuvęnt decisiv. — Du-te de chiamă pe principii!

Mehmed. (să duce.)

Soliman. (singur.) Spirit bătręn și indrásneț! rămăi numai credincios eroului tęu și sę nu te desparți de el de cât în sgomotele victorióse!

Scena 4.

Soliman, Mehmed, Ali Portuc, Mustafa, Beiler Bei.

Soliman. Fiți bineveniți stilpii tronului meu! soții victoriilor mele. Fiți bineveniți!

Ali. Luminate stăpáne și împęrate! nobilul mare Vizir ni-a comunicat că ai ordonat ca încă ađi sę erumpem; noi ne supunem la semnul tęu nobile erou, căci suntem deprinși a merge cu curaj și de bună voe la mórte pentru tine și pentru onórea profetului.

Soliman. Voi veți merge la victorie și nu la mórte. — Sciți prea bine cum Germanul Maximilian, care s'a batjocurit cu numele de împęrat Roman, mi-a refusat deja de 2 ani tributul și mi-a mai și luat fortăreța mea Tocai. Acum inșă jur pe viul și eternul D-ęeu că-mi voi resbuna cu sabia în contra acestui German, în contra acestui căne de creștin pentru insulta cea veche ștergęnd de pe față pământului acęstă

generațiune perfidă, care batjocoresce pe sfântul nostru Profet și se închină unui D-țeu fals! — Semiluna trebuie să domnescă pe pământ și cum poate ea face acesta, dacă Ungaria vrea să termurască deja primii ei pași și decât sclavii germani îi es în cale? — De aceia voiesc războiu!

Mustafa. Soldații mei așteaptă semnalul tău și aprinși de dor de luptă suspină după tine.

Ali. Pentru armatele tale garantază curajul conducătorilor!

Beiler Bei. Dă-le drumul și teren să dovedescă credința lor!

Mehmed. Armata cea bine echipată și îndrăsnită a ienicerilor vărsată în lupte, care te-a însoțit în expedițiile tale intonează cântece de victorie în onoarea împăratului ei, cerând în mod selbatic această luptă cu creștinătatea.

Soliman. Nu le va lipsi ocaziunea. Cunosc și pe Unguri și pe nemici și de aceia țin pe inimiciile mei de combatanți viteji.

Ali. Cel mai îndrăsnit protivnic deșteaptă curajul cel mai mare.

Beiler Bei. Eroul se luptă mai bine cu eroii.

Mustafa. Victoria va fi mai grea, dar tot e sigură, căci strigătul nostru de războiu e: »Soliman!«

Mehmed. Deci te salut lăuminate și mare Sultan, ca unul dintre sclavii tăi cei mai de jos cu titlul de „Împărat German!« Secolul tău te numește „sabia lui Allah“ er creștinul se te numește biciul lui D-țeu! Acum te-ai ridicat cu o armată atât de îngrozitoare, cum n'a mai intrat altă în Ungaria. Armata ta numără aproape la 200,000 fără cetele cele neregulate ale Bazibozucilor. Haniza Beiul se află la Drava cu o putere mare ca să facă o punte, er Mehmed Beiul va gabundeză încoco și incolo victorios până la Sziklas. El trecu pe nisce plutile ușore noptea, când riul era mai infuriat, ca să-ți deschidă drumul în interiorul Ungariei.

Soliman. De Allah ca victoria să însoțescă curajul său! — Acum, Principilor e timpul! — S'au să luăm drumul cu pași grabnici către capitală, către Viena și să lăsăm Sighetul și pe Ghiula neatins căci celelalte fortărețe nu merită osteneța așediiului și să le lăsăm impresurate de aproape de câți-va soldați; s'au decât nu vom bombarda noptea întregă aceste întărituri, să le asediăm, să le dărîmăm și apoi să mergem în contra armatei germane, pe care o va aduna Maximilian. — Care e părerea ta mare Vizir? Esprimă-te!

Mehmed. Împărate mi se pare mai sigur, mai demn de un erou, să începem expedițiunea cu o străjnicie înfloritoare așediând aceste fortărețe cari și-au bătut joc în unele lupte de puterea noastră. Nicolae Zrini, de care aveam a ne teme, e acum la Viena după cum mă anunță spionii mei. Deci ușor vom putea distruge falnică fortărețta Sighet când o vor ajunge aceste săbiile vitejesci. După acea de grabă asupra Vienei și asupra armatei împăratului! O singură țin de sângerosă luptă are să decidă victoria!

Ali. Decă Zrini e departe consimt cu tine, căci atunci Sighetul va cădea la primul asalt, însă de va fi aici — eu cunosc pe acest erou — atunci ne putem sparge capetele de murele Sighetului în lupte de mai multe luni.

Soliman. Acest singur om să aibă el atâta valoare

dinaintea ta în cât nu voiesc să măsură puterea ta cea des încercată cu acel cutezător?

Ali. Nu crede că dor sclavii tăi s'ar teme de ceva însă ai uitat fapta lui Zrini, prin care și-a meritat rangul de cavalier înaintea împăratului german, când încă ca june se lupta în contra noastră la așediarea Vienei? Acum însă s'a făcut bărbat și trupele tale, care de altcum sunt deprinse a pași fără sfială în fața morții și care nu se tem de nimeni altul, se îngrozesc când numai zăresc stégurile lui.

Beiler Bei. Și eu sunt de părerea lui Ali stăpâne! Să așediăm Sighetul decât Zrini se află departe, la din contră să-l impresorăm numai cum ai țis. De Ghiula avem puțin a ne teme.

Mustafa. Beiler Beiul a rostit un cuvânt bine chibzuit și a exprimat tot odată și părerea mea.

Soliman. Să nu vă mai aud vorbind de Zrini! Marele Sultan Soliman nu e deprins nici ca o armată întregă să-l abată de la deciziunea puternică a planului său și prin urmare credeți că va lăsa să se frângă valurile sale de un singur pept de erou? — Fie departe, s'au nu, nu mergem în contra Sighetului ci tocmai la Viena, asta e voința împăratului! Să ne luptăm în mijlocul Austriei.

Scena 5

Precedentii, Un aga.

Aga. (Spune lui Mehmed ceva la ureche.

Mehmed. Spuneți lui Santschak că-i mulțămesc pentru vestea ce mi-a adus.

Aga. (Se duce.)

Soliman. Ce e mare Vizir.

Mehmed. Halla Sanstschank imi anunță că Zrini s'a reintors de mult dela Viena cu trupele sale în Sighet. Mi se pare că a aflat de planul nostru.

Ali. Să trăiască marele împărat! Acesta e fapta lui Allah! Condu-ne la Viene, er Sighetul se remănă neaședat. Condu-ne la Viena, acolo să ne luptăm!

Soliman. Ce! Sunteți bărbați? Acestia sunt viteji mei, care chiar la aușul unui nume se infioră? — Am supus la piciorile mele aproape lumea jumătate și numai Soliman se poate lăuda că a insuflat o astfel de gróză în inimile inamicilor săi, câtă frică v'a insuflat voue acest căne de creștin. — Acum m'am decis! Acuma da vom aședia Sighetul! Voi să cunosc și eu această stahiă, care a băgat gróză în cei mai buni servii ai mei. —

Mustafa. Gândește-te, dómne că —

Soliman. Nici o vorbă mai mult, căci la din contră morțea vă amenință! Vom aședia Sighetul! — Mare Vizir! La asalt! Mânia mea de împărat a sdrobotit Asia și acest conte să mă facă de rușine? Asta o va respăti el! În sfărâmurile ruinelor fortăreței voi planta capul lui pentru această nelegiuire!

Scena 6.

Precedentii, Aga, mai târziu un Mesager.

Aga. Un mesager așteaptă afară lăuminate stăpâne! trimis de Beiul Hamsa și voiesc să-ți vorbescă. Tă rógă să-l primesci în audiență.

Soliman. Să intre!

Aga. (Să duce.)

Mesagerul. (Intră.) Binecuvântarea lui Allah asupra D-tale strălucite stăpâne!

Solimán. Spune ce veste-mi aduci?

Mesagerul. M'a trimis sclavul D-tale Beul Hamsa să-ți vestesc că a încercat de trei ori cu o energie și cu un curaj eroic ca să facă un pod peste Drava cea turbată; riul infuriat însă sfărîmă de tustrele ori jugurile împreună cu falnica operă. Mulți dintre sclavi își aflară mórtea între valurile furióse. Mai departe adîncimea riului e neobîcînuită și că a eșit din matcă afară; decî să rógă de grația împăratului s'eu milostiv că să aștepte până ceriul își va retrage s'elbaticele sale valuri éráș la loc în albie, fiind-că acum îi este cu neputință ca să facă un pod de trecere peste el.

Solimán. Ce? Să aștept? Cum? E cu neputință? Ce e cu neputință când vóesce marele domn? — Ha! Infamul! Trădătorul! — Aruncă-te pe cal și spune-î că ađi pornesc și decă până în douăzeci și patru de ore cu tótă furia elementelor nu voi afla puntea făcută, îl spândur ca pe un căne la marginea riului ca să-l invēș ce numesc eu posibil! Du-te iute, decă-ți e scumpă viața lui! Grăbește-te! Să pornim, mare Vizir, la așediarea Sighetului! (Să duc cu toți.)

Scena 7.

(O odaie în castelul din Sighet. În fund 2 ferestri arcate.)

Eva și Elena, (din ușa din stînga.)

Elena. (Se grăbesce către ferestră cu s'ială și se uită jos.)

Eva. De ce te sfiesci? Ce-ți e scumpă fiică?

Elena. Ah iubită mamă! Presimțiri rele! Dar știu eu însămi ce-mi este? — Așa mi-e de frică, căci o furtună gróznică vine asupra noastră — Uite numai cât e de tăcut castelul; pare ca și cum s'ar fi schimbat; în fie-care ungiu se află câte o mică cetă de soldați. Poporul e într'o mare disordine. Conducătorii insuflețesc cu voce tare pe toți soldații din castel. Ah Dumneđeule! Ce se va mai întembla?

Eva. Linisește-te, copila mea! O mică ciocnire și nimic mai mult. Noi suntem deja obîcînuite cu astfel de lucruri.

Elena. Nu, bună mamă, nu, aici e ceva mai mult! — Eu am găsit pe Lorenz în sală plin de praf, d'abia își mai ținea sufletul așa alergase pe scări în sus. Tu știu mamă cum mă întembla altă dată de cu emoțiune și-mi șoptea câte un cuvânt dulce despre iubirea și speranța sa; ađi însă a trecut pe lângă mine salutându-mă numai și când am strigat după el: »Iurancî! Ce-ți este?» imi dîse: „Sunt în serviciu! scusa-mă! Inima mea este a ta, însă acest timp îl pretinde împăratul!» și cu aceea dispăru prin pórta tatălui meu. Când m'am uitat acum éráș prin ferestra odăei tocmai se arunca éráș pe cal și fugi ca vântul din castel.

Eva. Acésta te infiórá? Fiică uită-te la mine! Tu ai crescut în sgomot și până acum n'ai fost de o natură așa de sficiósă? — Eleno tu te înroșesci. —

Elena. Ah buna și scumpa mea mamă! (cădînd în brațele ei.)

Eva. Hei copilă, copilă, nu trebuie să te înroșesci. Faptul că iubesci pe un ténér erou îți face și ție și noue o mare onóre. Bobocii cei tineri, pe cari îi ascundeau fragedul teu pept în visurile tinereței înfloresc într'un mod minunat, când sórele de diminéță îi sárută și peste ăi și amorul de mult să-

dit străbate în potirul cel închis al lor, în inima neliniștită de dorul cel aprins.

Elena. Tu ești atât de bună!

Eva. Și cum așa putea fi altfel? Tu nu poți cuprinde cât mă simt de fericită când v'ed realizându-se și reînviindu-se bucuria de mult visată din tinerețele mele, și adecă de a vedea pe scumpa mea fiica, că este muncită de primul amor secret; când pot saluta în tine pentru a doua órá ăilele mele fericite din tinerețe și încă tocmai în aceste timpuri critice. Ah acel timp al tinereței ni se reîntórece numai în fericirea copiilor nostri!

Elena. Știe tată ceva despre acésta —?

Eva. El își póte inchipui, fiind-că voi nu sunteți meșteri în prefăcătorie.

Elena. Și óre nu s'a necăjit pentru aceia?

Eva. Dacă'ar fi ăis ceva așa fi eu așa de liniștită, așa vorbi cu tine așa de veselă, scumpă fiică? „Imi voi alege eu un ginere“ — a ăis el o dată — „chiar și fără voia vóstră, între principii acestei țeri însă spre nenorocire știu că n'am să găsec, dar cred că voi găsi între eroii mei.“ Și Iurancî după cât știu și-a căștigat iubirea lui.

Elena. Ah mamă! mamă! cât de fericită faci tu ađi pe fiica ta! Într'adevăr amorul e simțul cel mai costisitor; adesea mă cuprind fiori reci când mă gândesc la fericire și cred că nu o voi ajunge, căci fără binecuvântarea părinților nimic nu póte domoli acea furtună s'elbatică. Sórele trebuie să fie temperat unde din flori să fac fructe, roua trebuie să picure și zefirul să adie. Înșă unde căldura ăilei este ferbinte acolo numai isvorul mai póte învinge și v'enturile neînfrante șueră peste câmpiile cele întinse devastând tot ce-i stă în cale.

Eva. Étă vine tatăl t'eu!

Elena. Mulțămită lui D-đeu! e liniștit.

Eva. L'ai v'edut vre-o dată altfel?

Scena 8.

Precedenții, Zrini (încă nearmat.)

Zrini. Mi se pare că activitatea din castel are să se mărescă, dar nu trebuie să v'esperiați încă de acuma. Am aflat de la un curier că Sultanul conduce în persónă o armată colosală în contra noastră, dar încă nu se știe sigur fiindcă spioniș pe cari i-am trimis, n'au sosit încă cu scirile sigure. Decî v'rog să nu v'esperiați decă sgomotul armelor va străbate până în apartamentele vóstre, căci în acest loc însemnat și moment critic e de lipsă o mare atențiune și o resoluțiune de fer. Poporul saltă de bucurie la auđul acestora și scóte strigăte de veselie pentru faptele mărețe ce le vor săv'ershi.

Elena. Nu ți-am spus eu acésta? Mamă! V'edî că nu m'a înșelat presimțirea mea?

Eva. Cređi că ar fi cineva în stare să strice întăriturile noastre? Să va da vr'un asediu sau atac? — Se va face vre-un asalt? — Nu-mi ascunde nimic din cele ce ști.

Zrini. Nu n'are să fie nimic? Cine a visat măcar ceva de réu.

Eva. Zrini, cred că am meritat increderea ta, și de aceia cer s'emi spunî adevărul: — este vorba de Sighet? — Nu crede pe femeia ta așa de slabă de inimă, ca v'edînd pericolul de pe fața ta, de pe ochii t'ei, să nu se arete démnă

de a fi femeia unui erou. Nu te indoi de loc de puterea inimii ei, de curajul ei și spune-mi adevărul: — E vorba de Sighet?

Zrini. Tu știi bine că decă s'a inarmat Soliman, vine asupra noastră.

Elena. Ah mamă! mamă!

Eva. Liniștește-te Eleno! Tatăl tău și amicii tăi mai trăesc încă; ă tu o fiică de erou arată-te demnă de el!

Scena 9.

Precedentii, Alapi (armat).

Alapi. Stăpâne; veste nouă! —

Zrini. Spune mai tare nu te mai sfi, că femeile încă trebuie să audă odată, mai curând s'au mai târziu e tot una. Tăcerea insuflă o frică cu mult mai mare. Ce s'a întâmplat?

Alapi. Tocmai acum a sosit un mesager din Pecî de unde căpitanul orașului ne vestese că a aflat de la fugari, că Sultanul vine în marșuri forțate prădând și pustiind, în contra noastră.

Zrini. De vreme ce Sultanul s'a decis a începe rebelul cu Ungaria, atunci de sigur că nu ne va face să-l așteptăm mult. Cunosc eu bine pe acel leu îmbătrânit în lupte. — Să vedem ce vești ne mai aduce Paprutovici, că ăta-l că vine tocmai acum.

Scena 10.

Precedentii, Paprutovici (armat) și un Tieran.

Paprutovici. Nobilul meu stăpân, la arme ăie! Marele Sultan a trecut deja prin Bělgrad arătându-și toate tiraniile de care este capabil un sultan. Acest țeran care a văduț cu ochii proprii acest convoie ne aduce veste sigură.

Zrini. Așa dar spune-ne ce știi!

Țeranul. Am fost în Bělgrad pentru o afacere comercială și terminând-o tocmai mă gătiam să plec cu carul a casă când am auđit că marele Sultan vine cu totă armata sa asupra noastră. Din cauza mulțimei de popor, care se inghesuise la porțile orașului căutându-și scăparea, care încătrău putea, mi-a fost cu neputință ca să pot eși cu carul afară din cetate și astfel a trebuit să rămân în oraș și să aștept, deși cu frica în sên, sosirea Sultanului, care peste cât-va timp și sosi.

Mai întâi am văduț 5000 ieniceri tot unul și unul pioneri, lemnari și tot felul de soldați bine armați; după aceea venia bagajul incunjurat de vasali pe jos și călări purtând o mulțime de stegulețe de diferite colorii după insignele comandantului; suita împăratului constătoare cam din 50 călăreți sumei cu multe stéguri incunjurati de spahii și o mulțime de sclavi tineri le urmau. După aceea Bașil Buzucii cu coifurile impodobite cu pene de diferite colorii; după aceștia argații

seraiului și trei principii nobili: Ferhad, Mustafa și Ahmed, apoi Mohamed pașa și Vizirul, care era judecătorul lagărului după aceea o ceta de Solaci și poporul sêlbatic al Craușilor, care băteau cu paturile puscei mulțimea și pușcau pe omeni de pe ferestrii, ca nimeni să nu pôtă ăice că a văduț pe marele lor Sultan.

După aceea venea Sultanul călare pe un cal arăbesc frumos imbrăcat în haine împărătesci. O sabie preserată cu o mulțime de petrii scumpe și diamante era atêrnată de șea ca să o pôtă vedea fie-care. Spre drêpta lui sta Aga Ferhad conversând cu el, ă după ei trei Beiler Bei și cei trei copii ai săi inarmați cu cercuri și săgeți și imbrăcați în zale. După aceea veniau șire întregi de pagi frumoși, cari mergeau înaintea carului de aur, ce venia în urma Sultanului și care să ăice că l'ar fi primit în dar de la regele Francilor, alte opt cară nu mai puțin prețioșe și chasnadarul cu cetele de servitori; două sute de măgari încărcati cu aur încheiau acest conduct. În fine venia armata în număr cam de 200,000 într'o ordine mândră. —

În liniștea nopței când tot poporul dormia eșii frumos pe pôtă și pe drumuri neumblate am ajuns până la tine nobile conte, ca să-ți anunț pericolul amenințator.

Zrini. Brav țeran ești! Du-te și te recrează puțin în iatacul meu. În curând îți vei primi rêsplata de la vistierul meu.

Țeranul. (Să duce).

Zrini Copii nu-i lucru de glumă! Aștept încă pe Lorenz, pe care l'am trimis ca spion.

Alapi. Tocmai acum a sosit în curte.

Elena. (plânge la sinul maicei sale).

Zrini. El ne aduce ceva veste.

— Femeie mângăe pe copilă. Nu să pôte altcum pe teatrul de rêsboiu. Trebuie să să deprindă cu

aceste timpuri grele. Așa de fricosă n'am mai văduț'o nicî o dată. Liniștește-te copilă mea!

Elena. Cum să pot eu face ăceta tată? Și dac'ăș putea aș fi mai fericită?

Eva. Tăcere fiica mea! Tăcere!

Elena. Ah mamă iată-l că vine și de pe fața lui să citește o veste rea, deși ochiul său arde într'un mod eroic.

Scena 11.

Precedentii, Iuranici (armat).

Zrini. Ce veste ne aduci Iuranice?

Iuranici. Chemarea la luptă nobile conte! Mehmed Beiu a trecut deja peste Drava și a înaintat până la Sziklas pustiind țara, aprindând orașele și comitând toate grozăveniile turcesci. Dă-mi un despărțământ dintre cavalerii tăi cei mai bravi, căci curajul mă îmboldesce, dorul de luptă s'a aprins.

I. AL. LĂPÉDAT.

in mine și voi să răsbun țara in calitate de june in contra acestor barbari!

Elena. Dumneșule! — Ce faci Iuranice!

Iuranici. Nu te văeta Eleno! Acum e vorba de luptă ca să mă arăt demn de tine și să pășesc cu curaj inaintea tălului mărturisindu-i amorul meu și dorința mea. — Da bătrâne erou, eu iubesc pe fiica ta! Deși n'am nimic alt ceva de cât această sabie credincioasă moștenită împreună cu puțină glorie de la strămoșii mei, am auzit adesea cuvintele tale că un braț eroic poate aspira la corone, deci eu aspir la mâna fiicei tale. Curajul și puterea nu'mi lipsesc; lasă-mă numai să dovedesc simțul nobil și vioiciunea, care le port in inima mea.

Zrini. La asta-ți voi răspunde după luptă. Dinaintea mea un erou are mai multă trecere ca o manta regală. — Totuș nu pot însă incredința juneței tale un lucru care ar putea decide sôrtea Ungariei. Casper Alapi ia 1000 soldați pedestri și 500 călăreți, Iuranici și Volf te vor insoți, ér pe ceilalți comandanți ții poți alege după plac. Să vé duceți tocmai in contra Beilului Mehmed și să-l atăcați fără de veste, căci numai un astfel de atac poate fi favorabil micului nostru număr! Arătați Turcilor că in Sighet să află ómenî, cari nu să tem de un număr mai mare ca ei. Domnul fie cu voi și să vé întorčeți victoriosi!

Alapi. Incede-te in mine și in credincioșii tîi soldați! — De grabă la lucru fraților! Măne sper că ne vom întorče a casă încarcați de prăzi! — Dați-mi voe să es nobilă D-nă.

Eva. Puteți merge; eu intru aceia mă voi ruga pentru voi.

Iuranici. Adio grațiosă Dómnă! Adio! — Adio ridică și tu un cuvânt bun pentru mine cătră cer! Rogă-te ca amorul să invingă.

Eva. Cruță-te fiule!

Elena. Ah, tu te duci la mórte!

Inranici. N'ai frică Eleno! Mórtea nu cutéză să să apropie de amor!

Elena. Nu cutéză — o lasă-mi măcar această mângăere!

Iuranici. Incede-te in mine; ea nu va cuteza. Eu mă arunc cu curaj in mijlocul inimicilor in această credință! (Scóte sabia ceilalți căpitani fac asemenea). Cine să simte in putere trebuie să și-o arete! Lupta va fi scurtă, dar victoria eternă! (Să duce cu Alapi și cu ceilalți căpitani).

Elena. Scumpul meu Lorenz! Lorenz! (cădënd).

Eva. Dumneșule! Să prăbușesce! Leșină!

Zrini. (reținënd'o). Eleno! Vino-ți in simțiri.

(Pe când să grupéză, cade cortina).

(Va urma).

NUȚICA.

— Idilă de Ión Brojü. —

Primăvera cea frumoșă trecuse de mult. Era pe la inceputul lunei lui Cuptor (Iuliu). Timpul era frumos și aerul cald; ba pot dice, că era cam secetă așa cum i place țeranului nostru să fie in Cuptor. Venise vremea cósêi, ér căldura cea mare inlesnea tare lucrul țeranilor. Iarba verde, ce să cosa astăzi, măne o puteai stringe in căpițe destul de mărișóre. Cum dic deși nu era tocmai in toiul veri, căldura era mare.

Norișóri mici se ridicau după munții Făgărașului, să ascundeau, cum vedeau sórele in prăpăstiile cele afunde și primejdióse ale munților. Fie cine vorbea acum numai de lucru și de timpul cel frumos, ce-l dete D-șeu. Numai câte un bētrên cu pērul cărunț séu alb ca zăpada mai dicea: »Copii, să sciți, timpul e frumos, căldura e mare, dar cât de curënd are să vină vr'o vreme urită, vr'o furtună... Dar să lăsăm căci vremea nu venise încă. In lunca cea mare» căpițele să vedeau aședate ca și mușuróele legate lanț una de alta.

In dosul dumbrăviórei, ce să află față cu lunca cea mare să đăréu ca vr'o 10 căpițe. De sigur și acelea erau strinse numai diň điuă trecută, căci fēnul nu era așa uscat, ér căpițele să lăsaseră. Acestea erau ale badei George; dar mai bine să đicem ale Nuțicei, căci ea le strânsese. Ea trebuia să mai mērgă încă o đi la fēn. —

Era frumoșă Nuțica, cea mai frumoșă fetiță din sat. Numēra 16—17 ani. Trupul cel mijlociu era svelt, ér umblarea era lină și ușóră de să părea că nici n'atinge pământul cu piciorul. Obrazu-i rotunjor semăna unei cireșe ce incepe acum să devină roșie. Ochiil sēi caprii punca pe toți in mirare, lumea tótă o inveselea; și in ei se afla ascuns un foc tainic.

Ér când își mișca géna cea stufoșă, puteai dice cu tot dreptul »trage Nuțica cu géna, ca porumbelul cu péna.« Pērul cel auriu asemenea mătasei de subțire, să increțea in mici valuri pe frunte, ca și florile domnesci la adierea vântului. Era blândă și încarcată de fericiri, ér sufletul ei semăna unei grădinițe cu flori. Era frumoșă, căci să povestese de frumoșă ce era. Tóte aceste insușiri ale firii o destingeau de cele lalte fete. Dar mai era încă ceva, ce o face să fie mai frumoșă. Purtarea ei cea bună cu cele lalte surate ale ei, deși era mai bogată de cât ele și unica fiică ale părinților. De aceea și era dragă la toți.

Chiar bărbați mai bētrâni intálnindu-o trebuiau să dice

Orî cât sunt eu de bătrân,

Tot i-aș mânca mēr din sēn.

Điuă să făcuse de mult. Sórele încăldise cu rașele sale astfel că roua cădută peste nópte s'a svētat mai de tot. Numai pe câte un fir de érbă să mai vedeau inșirate picături de rouă, cari strălucéu ca și nisce mǎrgăritare. Bărbații eșiră des de diminéță la cósă; numai femeile, cari avéu să mērgă la fēn, să aflau p'acasă, dar și acestea eșiră mai târđiu. —

Intre altele vedem și pe Nuțica noastră, mergënd cu alte surate d'ale ei cântând. Ele se indreptară spre »lunca cea mare.« Cu grebla și furca trecură ele pe cărrile strimte, ce duc printre holdele, cari incepéu a se îngălbini, și cari la cea mai mică adiere a vântului păiéu că prind picioré. La obērșia riuletului ce șerpuesce pe la capétul luncii să despărțiră. Nuțica trece riuletul ș'ajunge la căpițele sale de după Dumbrăvióră. —

Aruncându-și tot jos și lăsându-se incinsă numai cu un șurțuleț vîrgat peste mijloc: cu pălăria de paie subțirî făcută cu destulă măiestrie de mînile ei, numai în iisóra de bumbac plină cu flori de arnici și de pîr, impestriată cu tot felul de pui; se apucă să-și risipescă căpițele. — Apoi punendu-și un trandafir în cosița, cea impletită cu multă băgare de sémă, se puse ca să cósă sub un ștejărel pînă se va usca fînul, ca să-l pótă scutura... Pînă ce îl mai scuturase de două ori sórele trecea spre apus. Atunci se apucă apoi să-l stringă. În adevăr era mult fîn ca să-l adune, dar cu deosebire grebla i făcea mult de lucru și căldura era mare, dar ei nu-i pása nimica, căci

Era drăgăstósă
Tineră frumósă
Sprintenă ușóră
Ca ș'un pui de căprióră.

Furculița și grebla erau ca nimic în mînile ei... Strênse-se vr'o 9 căpițe și se grăbea, se stringă și a decea apoi să se întórcă acasă.

De o dată i cade grebla din mîna... și prin trásurile feți sale să vedea, că trece o roșéță mică. Apoi ca și când s'ar fi rușinat, iute o apucă și strinse mai departe. Dar... éráș sta parcă asculta la ceva ș'apoi se auđi un vers duios. —

Un pecurarî mândru trăgea din fluer o doină frumósă. de să fi tot ascultat. Parcă degetile lui erau făcute să schimbe numai la fluer. Cânta de-ți rupea inima; ér doina se apropia tot mai tare. Când étă o turmă frumósă de oi eși din dumbrăvióra cea désă. În fruntea lor se afla un păunaș de pécurar, care începuse altă doină, pe când frumósii și drăgálașii mielușei se jucau pe sub umbra cea désă a stejarilor. —

Era voinic pecurar; povestit de voinic. Trupul lui era bine legat, o cămașe cu altiță și incins cu un șerpar plin de flori, peste cari se vedea o ață pistriță de lánă.

Curelușe multe pline de colăcei și de cruciulițe și de tot felurî de lucrurî măestrite, făcute din urdă dulce séu din caș incheșat, i atérnau la catarambele șerparului. Aceste ducéu apoi la o tēcă cu mai multe cuțițe, aședate cam p'o parte. Ochiî cei negri semănau cu nisce mure cópte. Pêrul cel lung cădea pînă aprópe de umerî și era rotunđit. Era Nicu și era ibovnicul Nuțiței. —

Mulți feciorî pețiră pe Nuțița dar părințiî n'o făgăduiră nimenuî. Numai Nicu mai trăgea nădejde că o va face pécurăriță.

Sórele mai avea încă ca o sulită ș'apoi trebuia să părăsescă pe lucrători. Nuțița mai avea încă o căpiță de strêns și se grăbea, ca nu cumva să însăređe p'acolo; dar gândirea i sbura tot la acel flécăiandru și sporul nu mai era așa mare ca mai înainte.

D'odată Nicu o zăresce. Lasă turma numai în grija dulăilor și pășesce înainte. I venea să fugă. Să apropia tot mai tare, însă părea că nu scie ce face. Multe fețe schimbă Nuțița, dar dorul Nicului era mare. Să apropia tot mai tare. I apucă mánuța plină de inele intr'ale lui și apoi își ținti ochiî drept în fața ei. Cerul cel mult ferice făcu, ca améndoi să împreune aicea.

Un fior ușor trecu prin inimióra ei. Voia să-și tragă mána, dar vedénd, că nu e nimenî împrejur o lăsă să cadă

intr'a Nicului. Ochiî ei însă sburau jos după floricele. O lacrimă ca mărăgăritarul și limpede ca roua dimineței le picară la améndoi din ochi; însă nici unul nu putea să vorbescă. Dar era destul că vorbéu inimile lor....

Stând cátva timp astfel o rađă de lumină se strecură pe fruntea lor. Ér trandafirul din cosița cădu pe pajiște. Nicu îl pune éráș la loc.

Abia atunci putură schimba vr'o câteva cuvinte nevino-vate, ca și sarea din bucate.

Vedénd însă, că sórele se afundă în mare și rămâne în urmă-î numai o roșéță purpurie, puse Nicu mána pe furcă ér Nuțița pe greblă, cași cum ai dice bună ziua, fînul era strêns. La despártire i dise apol:

»Cale bună mândruliță
Fie-ți calea preșerată
Tot cu flori ca din cosița.»

Apoi abia mai putu dice „máne ne vom intálni la joc,” își luă béta și se îndreptă cătră oi.

Nuțița pėtrunsa d'aceste cuvinte nu putu dice alta de căt »máne la joc.»

Dar stai! pînă máne mai era încă, ș'apoi

Când norocu-și schimbă pasul
N'aduc anî ce aduce césul.»

Remânénd singură se gătă éráș și plecă cătră casă. Cu grebla și furculița în mánă trecu prin lanele de grâu și n'a-murgise bine și Nuțița era acasă. Intrând în curte află pe mumica-sa cu un șurțuleț înainte ș'alergând în tóte părțile. Când eșind pînă în ușa tindei, când pînă în portiță, când pînă în uliță și uitându-se ca să vedă pe Nuțița. »Dar bine ce e mumică dragă?»

— »Bine drăguță! Vină pune numai uneltele jos și să-ți ei alte haine, să te faci ca ș'o flóre în ăile de sərbátore. Să nu cumva să intri așa în casă, căci la noi se află Miluț, care voesce să te facă dăscăliță. Ah! cum m'aș bucura să te ved mărítatá după d-lui. — Dar vai am uitat să duc lemne la foc, ér plácintele s'or arde. Intră dragă iute în cămară și te gătă frumos. Nu uita pune-ți și salba la piept.»

La auđul acestor vorbe o săgétă ușóră îi atinse inima, apoi un fior ușor o făcu albă ca zăpada, ba devenise puțin chiar și palidă.

Iute însă i-și veni în fire. Abia mumică-sa putu să-i ajute ca să se imbrace. —

Miluț era un fecior de dascal. Umblase la scólă vr'o 17 anî. Mai avea încă 2 lunî pînă să-și implinescă cursul dăscăliei. Moșul séu fusese dascal, tatăl séu asemenea dascal și acum și densusl voia să se facă tot dascal. Era cam înalt și avea obrađul lungăreț. Părul îndărăt era mai lung, ba pot dice că forma ceva chică, căci nu era obiçinuit să îl taie de căt numai la Sf. Todor. Dar ce, că nici n'avea așa mult păr. Pe nas avea o pată roșie, căci se obiçinuise a purta ochelarî de când intrase în gimnasiu, afară de aceia îi plăcea și vinul. O sforicică négră și subțire, rósă și nodurosă stetea legată de urechie și apoi i ține ochelarî pe nas.

Când se ivi Nuțița în pragul ușei și dádu bună séra, tuțul séu i multămi frumos; dar Miluț nu dise nimic, se sculă după scaun și fugi cătră ea. Ii apucă mána și cu o repedî-

ciune o duse la buze. La această vedenie neașteptată - Nuțica se spăimântă și un țipet subțire eși din peptul ei.

„Miluț punându-se apoi pe scaun spune badei George, că așa se obișnuiesc pe la orașe mari și ar voi cu totă plăcerea ca și la sate să se înrădăcineze acest obicei.”

„Dar drăguță” dișe badea George, »apropie-te mai tare și ea mai povestești acum puțin cu Dumnealui, că sci, că o să plece și apoi va fi mult până vine era a casă. Haida dragă șești aci și mai cântați ceva, căci eu mă duc în pivniță s'aduc puțină apă de sapă d'acum trei ani.” —

Mai bucuros făcea Nuțica ori ce atunci, numai să nu rămână cu colindătorul acesta. Dar fiind că era ascultătoare se supuse. Cu ochii în pământ se apropie deci de mescuță.

Miluț se întinse după masă, lăsându-se când pe picioarele dinainte, când pe cele dindărăt ale scaunului; apoi scote din piept câte un ton gros, nu dór că cânta bas; dar gâttelej era astfel întocmit de fumul țigări, ce-l obișnuise încă de când era mic a-l da în piept. În timpul acesta degetele cele lungi și galbene închise de fumul tabacului se jucau tropotind pe mescuță. —

Acuma se întinde masa. Bucate de tot soiul curgeau pe ea. Trei cane cu diferite soiuri de vin se aflau așezate printre celelalte vase.

Nuțica nu mai era așa voioasă, ca cum fuse la fân. Capul și-l ținea plecat spre piept și o lacrimă ca cristalul i pică din ochi, dar ea o sterse iute; apoi i veni ceva în gând. Întrebă deci pe mumișă, decă n'are să-i facă vr'o trebă p'afară. »Nu draga mamii, am făcut tot, acum numai să mâncăm.”

„Dar bine Nuțică ce-ți este? Ce ți s'a întâmplat, întrebă găzdóia, — „De! póte să fi ostenit la fân,” dișe viitorul dascal. „Nu d-le, Nuțica noastră nu se ostenescă nici o dată” îl tăia găzdóia. Nuțica însă nu dișea nimic. Gândurile ei sburau la Nicu, la păunașul, cu care avea să se întâlnească mâne la joc.

Orî ce gândire ușoră
La păunașul ei sboră,
Sboră cătră voinicel,
Ce sta sub vr'un stejerel.

La masă Miluț mănca ce mănca. Apoi își resueci o țigară și se puse pe beute. Goli paharul ori de câte ori îl umplea nenea George. — „Mult vei fi mai învățat acum de vr'o 17 ani,” întrebă nenea George. — „Mult fórte mult, căci acum vr'o trei ani am eșit din scóla a 5-ea, intrerupse diacul, după ce mai goli încă un pahar de vin. — „Dar sci că sci și cânta.” — „Fórte bine, căci dór d'aceia vréu să mă fac și cantor și dascal.” — »Apoi ia trage-ne acum una, sci că e frumos așa la masă.”

Miluț așa de măgulit, începu a cânta cu o voce grósă „scara din C dur” până ce ajunsese însă la al 8-lea ton, se făcuse roșu ca racul, apoi abia gîfîind spuse neni George că a cântat tóte glasurile d'odată.

„Dar sci că nu sunt așa frumoșe acestea, ca pre cari le cânta tatăl d-tale la mese.”

Miluț ca să nu rămână mai pe jos începu deci să intoneze:

La-a-a-a nu-u-ntă-ă-ă

Ce-e-e-e sa a-a-fla-a-a-tu-u-u etc.

Trăgăncea sic care sunet de doinel firesce.

Țigara însă nu-i cădea din gură și la fie-care deschisătură fumul eșa ca pe urloiu. Până ce isprăvi strofa întâiu numai vedeai pe diac din fum. —

După cină luându-și „séra bună” și rugând pe părinții să aibă grija fetei, eși.

Nuțica însă d'abia ajutată de mumișă-sa putu să-l pe-trecă până în pridvor. De astă dată însă diacul nu-i mai sêrută mânuța, ci umbla să se țină, ca nu cumva să cadă; căci vinul și nectarul tutunului numai acum începéu să lucre și să se îmboldescă. Pe uliță apoi mai făcea câte și mai câte figuri și puncturi, pe lângă cari mai scotea câte un ton gros. Noroc că era intunec, căci alt-cum cine scie, ce ar fi gândit ómenii despre densusul . . .

Nuțica nu mai era așa veselă. Ea se schimbă cu totul mai ales când auđi că părinții o-au făgăduit lui Miluț. Ochii îi erau aproape scaldăți în lacrimi și în florii spăimântării leșină ténăra fetiță. —

Vorbele bêtrenilor se impliniră. Neguri amenințătoare ascunseră cerul, și prin aerul cel nădușit vėjăia un vânt turbat, indoind cei mai puternici arbori. Tunetul grozav hubuia din norii cei grămădiți. Apoi norii de sub bolta cerescă își deschiseră sinul, și o plóie repede udă pământul.

Dar éráș se făcu lumină despre răsărit. Luna eșa ca un glob de aur de după dumbrăvióră și cerul se inseninase cu totul. Nuțica însă nu scia nimica despre acestea. Visase și ea în tocmai cum se întemplantase p'afară. Când visa însă că cerul éráș s'a inseninat eși afară. Atunci vedu mai întâi o țentă mică și roșie eșind după dumbrăvióră. Credea că este Nicu la foc. Dar după ce țenta se făcu mai mare și se sui desupra dumbrăviórei vedu că e luna. Admiră pe cioban care își usca hainele pe mărăcinii și apoi se retrase éráș în casă. »Mulțămescu-ți Dómne,” oftă Nuțica, »Tu mi-ai arêtat visul cu ochii, așa are să mi se întemplantă, acum dișe urite, dar odată voi fi fericită.”

Mumișă-sa din césul acela n'o mai lăsase nici cu botița la apă, nici cu furca la portiță, ba nici chiar în câmp singur; de cum s'o mai lase Dumineca la joc.

Nicu auđind de cele întemplantate și vedénd că Nuțica nu e Duminecă la joc, tresări și o gândire intunecată i cuprinse fruntea. Părea, că vede pe Nuțica dăscăliță și el, care trăsese mai multă nădejde părăsit. De geba indemnă pe rudele Nuțicăi ca se spună părinților să stea pe lângă el. Tóte încercările i erau zadarnice. Nici oi, nimica nu-i mai plăcea. Fluierul său nu mai trăgea doine așa de frumoșe ba amuțise cu totul. Alerga Nicul în tóte părțile dar tóte erau în zadar. O scânteie de nădejde îl mai mângăia. Scia, că Nuțica cu capul odată nu va lua pe altul făr' pe el. Să incredea în vorbele ei. Și această i-o spunea lui de multe ori. De aceia Nicu se hotărește, ca să vedă, decă își mai ține ea făgăduiala. Rugă deci să mérégă o rudă și să-l ducă veste prin un inelaș ce-l primise densusul de la Nuțica, când se întâlnise și când i jurase el credință pe cosița ei.

Spuse rudei, ca să dișă când vor fi numai cu Nuțica

„Nu e dragă foc mai réu
Ca focul de dorul têu.”

Cum auđi Nuțica aceste vorbe simți că și Nicu pătimește.